

EDUCAȚIA PARENTALĂ ÎN ROMÂNIA

București - 2011

EDUCAȚIA PARENTALĂ ÎN ROMÂNIA

București, 2011

Studiu realizat în cadrul proiectului „Centrul pentru Copilărie
și Parentalitate” implementat de Holt România – Filiala Iași,
cu sprijinul Reprezentanței UNICEF în România

Autori:

Conf. dr. Ștefan Cojocaru, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”
din Iași, Departamentul de Sociologie și Asistență Socială, Di-
rector Holt România - Filiala Iași.

Lect. dr. Daniela Cojocaru, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”
din Iași, Departamentul de Sociologie și Asistență Socială.

Responsabil proiect din partea UNICEF: **Luminița Costache**

DTP și coperta: Monica Balaban
Print: Alpha Media Print, www.amprint.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

COJOCARU, ȘTEFAN

Educația parentală în România / conf. dr. Ștefan Cojocaru,
lect. dr. Daniela Cojocaru. - Buzău : Alpha MDN, 2011

Bibliogr.

ISBN 978-973-139-204-2

I. Cojocaru, Daniela

374.7

Cuprins

Ce este parentalitatea? Parentalitatea în postmodernitate.....	10
Profesionalizarea parentalității Și competențele parentale	12
Educația parentală: introducere și scurt istoric	20
<i>Eficiența programelor de educație parentală</i>	<i>23</i>
<i>Educație parentală versus sprijin parental</i>	<i>24</i>
<i>Avem nevoie de educație parentală? Avantajele și limitele educației parentale</i>	<i>25</i>
<i>Dificultăți în măsurarea efectelor participării la cursurile de educație parentală.....</i>	<i>28</i>
Caracteristici ale programelor de educație parentală din România	30
<i>Coordonate metodologice</i>	<i>30</i>
<i>Lipsa datelor privind furnizorii și programele de educație parentală</i>	<i>31</i>
<i>Modalități de abordare a educației parentale.....</i>	<i>33</i>
<i>Locul unde se organizează programe de educație parentală</i>	<i>36</i>
<i>Durata și frecvența programelor de educație parentală.....</i>	<i>37</i>
<i>Cine sunt educatorii parentali?</i>	<i>38</i>
<i>Intensitatea programelor de educație parentală</i>	<i>42</i>
<i>Diversitatea culturală.....</i>	<i>44</i>
<i>Grupurile țintă.....</i>	<i>45</i>
<i>Finanțarea programelor de educație parentală.....</i>	<i>46</i>

<i>Caracteristici ale conținuturilor programelor de educație parentală</i>	<i>47</i>
<i>Obstacole în realizarea educației parentale</i>	<i>49</i>
Recomandări	52
<i>Dezvoltarea unor standarde profesionale în domeniul educației parentale.....</i>	<i>52</i>
<i>Trecerea de la intervenție la prevenire</i>	<i>52</i>
<i>Finanțarea din fonduri publice</i>	<i>53</i>
<i>Dezvoltarea unui sistem coerent național</i>	<i>53</i>
<i>Adaptarea conținuturilor și metodelor la caracteristicile grupurilor țintă.....</i>	<i>54</i>
<i>Extinderea programelor de educație parentală și în rândul părinților cu rețele sociale mai extinse</i>	<i>55</i>
Bibliografie.....	56
<i>Anexa 1: Lista programelor care au completat chestionarul online</i>	<i>60</i>
<i>Anexa 2. Lista programelor pentru care au fost analizate curricula</i>	<i>61</i>

Rezumat

În general, termenul de educație parentală, acesta denumește, *în sens larg*, ”programele, serviciile și resursele destinate părinților și celor care îngrijesc copii, cu scopul de a-i sprijini pe aceștia și de a le îmbunătăți capacitatea de a-și crește copiii” (Carter, 1996). Într-un *sens mai restrâns*, educația parentală se referă la programele care ajută părinții să își dezvolte și să își îmbunătățească abilitățile parentale, să înțeleagă dezvoltarea copilului, să învețe să reducă stresul care poate afecta funcționalitatea parentală, și să învețe să folosească modalități alternative de abordare a situațiilor dificile întâlnite cu copiii.

Obiectivul acestui studiu este acela de a crea un inventar al programelor de educație parentală, oferite de organizații nonguvernamentale active în domeniul protecției copilului și de a oferi o imagine a caracteristicilor acestor programe, care să poată ghida politicile de sprijinire a familiei și parentalității în România; totodată, cercetarea întreprinsă de noi a urmărit și analiza curriculară a principalelor programe națională de educație parentală care au imprimat anumite sensuri și semnificații procesului de sprijinire în exercitarea parentalității.

În general, în literatura domeniului, cele mai frecvent invocate consecințe ale educației parentale sunt: îmbunătățirea cunoașterii părinților în domeniul dezvoltării copiilor, a nevoilor acestora și modului cum acestea pot fi satisfăcute, în așa fel încât să susțină sănătatea fizică și psihică a copilului; informa-

rea părinților în legătură cu drepturile copilului și modul în care acestea trebuie respectate; îmbunătățirea abilităților părinților de a comunica cu copiii, de a-și ajusta așteptările față de aceștia în mod realist; îmbunătățirea atitudinilor responsive și suportive a părinților față de copii, a capacității lor de a sprijini autonomizarea copiilor prin disciplinarea pozitivă a lor etc.

Toate aceste lucruri pot constitui soluții posibile pentru o serie de probleme sociale importante: abuzul asupra copilului, reducerea abandonului școlar, problemele sociale ale adolescenților (consum de droguri, delincvență etc.), eșecul școlar, violența tinerilor; de asemenea, ele afectează pozitiv adulții la nivelul construcției identității parentale și a demnității de părinți, la nivelul rețelelor lor sociale, pe care le dinamizează, restructurează și consolidează, la gestionarea și reducerea stresului parental (Goddard, Myers-Walls, Lee, 2004).

Pentru analiza programelor de educație parentală care funcționează în România, în lipsa unor studii românești anterioare focalizate pe acest domeniu, am luat în considerare o serie de descriptori, inventariați în literatura internațională ca fiind relevanți pentru eficiența acestor programe. Aceștia sunt: tipul programului (program de sine stătător sau complementar altor programe de sprijin al familiei), tipul dominant de abordare teoretică, metodologia de desfășurare, durata cursurilor și frecvența întâlnirilor, populația țintă vizată și caracteristicile acesteia, conținuturile predate și materialele de suport pentru curs, categoriile de educatori parentali și background-ul lor profesional, procedurile de formare, certificare și supervizare a educatorilor parentali, modul de finanțare a programelor etc.

Pe baza acestor descriptori a fost construit un chestionar care a fost completat online de către organizațiile care oferă programe de educație parentală. Pentru identificarea furnizori-

lor de programe de educație pentru părinți a fost solicitat sprijinul Direcțiilor Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului, care ne-au furnizat informații cu privire la organizațiile active în acest domeniu al serviciilor sociale. Pe baza informațiilor primite de la aceste instituții locale, au fost invitate toate organizațiile, telefonic sau prin e-mail, să completeze datele cuprinse în chestionarul online. Interpretarea datelor culese prin chestionar nu are relevanță statistică, din două motive. Pe de o parte, lucrându-se cu DGASPC-urile pentru identificarea furnizorilor, este posibilă neincluderea în listă a unor furnizori de programe de educație parentală care nu sunt în sfera de interes a direcțiilor (doar 78,2% dintre DGASPC au răspuns invitației noastre a nominaliza furnizori locali de programe de educație parentală, iar dintre acestea doar 6 dintre DGASPC au raportat existența unor astfel de programe la nivel local). Pe de altă parte, din cei aproximativ 30 de furnizori identificați de noi pe baza datelor furnizate de DGASPC și a resurselor web, doar 18 dintre furnizori au completat chestionarul online.

Analiza datelor a fost folosită în mod prioritar pentru identificarea categoriilor de analiză, a temelor comune și a celor recurente, pentru descrierea mai degrabă a unor aspecte generale care caracterizează domeniul educației parentale din România. Există, de asemenea, posibilitatea să existe mai multe organizații care oferă programe de educație parentală, dar activitatea acestora să nu fie cunoscută la nivel local de către DGASPC, ci ele să lucreze în parteneriat cu alte categorii de instituții publice (inspectorate școlare, școli, grădinițe, spitale de pediatri, maternități etc.). Prin urmare, principalele limite metodologice ale acestui studiu vin din faptul că nu a putut fi asigurată completitudinea datelor prin includerea în studiu a tuturor furnizorilor de programe de educație pentru părinți.

Pentru creșterea validității concluziilor noastre, am realizat triangularea surselor de date, coroborând, în etapa de analiză, datele obținute prin chestionar cu datele documentate în Registrul unic al serviciilor sociale, administrat de Ministerul Muncii, Familiei și Protecției sociale, care conține lista furnizorilor de servicii sociale acreditate și cu cele cuprinse în manualele de educație parentală și în ghidurile pentru părinți ale principalilor furnizori de programe de educație parentală la nivel național: Holt România, Step by Step, Fundația Copiii Noștri, Salvați Copiii. De asemenea, o altă sursă publică importantă de date au fost site-urile web care prezintă informații legate de cursuri de educație parentală.

Analiza datelor culese din sursele menționate și identificarea caracteristicilor programelor de educație parentală din România a permis formularea unor recomandări pentru optimizarea acestora, în termeni de adaptare a conținuturilor și metodologiei la caracteristicile grupurilor țintă, dezvoltarea unor standarde profesionale la nivel național, finanțarea lor din fonduri publice etc.

Educația parentală are nevoie de o bază solidă, nu doar de programe pilot desfășurate în diferite arii medicale, sociale și educaționale. De aceea, implementarea Strategiei Naționale Integrate de Formare și Dezvoltare a Competențelor Parentale, care include educația părinților ca parte integrantă a educației permanente poate fundamenta bazele pentru constituirea, funcționarea și dezvoltarea unui sistem național, integrat de educație parentală. Chiar dacă, la nivel declarativ se recunoaște de către diverse instituții publice a importanței educației parentale, nu există nicio reglementare care să stipuleze nevoia sau obligativitatea educației parentale. De aceea, se impune implementarea de politici publice în domeniul educației parentale și con-

solidarea unei infrastructuri de formare, de finanțare, de certificare și de supervizare, la care actualii furnizori de educație parentală pot contribui cu expertiză, asistență tehnică, modele etc.

Educația parentală în România

Ce este parentalitatea? Parentalitatea în postmodernitate

Terry Arendell, dezvoltând teza construcționistă a familiei, susținută de Gubrium și Holstein în lucrarea „*What is family*” (1990) și particularizând-o la contextul parentalității, comentează faptul că „activitățile parentale nu sunt comportamente naturale, derivate din capacitatea de reproducere, ci modurile în care copiii sunt crescuți, îngrijiți și socializați (...) sunt procese sociale dinamice, deschise și mutabile. Multi-dimensională și complexă, parentalitatea implică diverse comportamente, abilități și obiective, *învățate* prin participarea la comunitatea socială. Chiar și capacitățile de a îngriji și de a empatiza cu alții, deși intrinseci ființei umane, sunt dezvoltate prin învățare. Relațiile părinte-copil sunt formate și susținute prin interacțiuni sociale, iar relațiile și experiențele sunt interpretate și semnificate” (Arendell, 1997, p.4).

Prin urmare, parentalitatea este situată în spațiu și timp; ea nu se desfășoară într-un vid social, ci este mai degrabă „interrelaționată integral și este modelată de modificări demografice, evenimente istorice și pattern-uri, norme culturale și valori, sisteme de stratificare socială, dezvoltări și aranjamente familiale și mutații în organizarea și structura societală” (Arendell, 1997, p.4). Stacey, referindu-se la semnificațiile ex-

trem de diverse și aproape imposibil de cuantificat, într-o sinteză coerentă, ale parentalității, arată că studiile istorice și antropologice relevă faptul că familia este „un concept ideologic, o construcție simbolică, având o istorie și politici proprii” (apud. Arendell, 1997, p.4), iar acest lucru este valabil și pentru sfera parentalității, care reprezintă poate cel mai ideologizat și politizat domeniu al experienței familiale, alături de cel al copilăriei. În literatura familială din Statele Unite și vestul Europei din ultimele două decenii este ilustrat faptul că schimbările majore ale status-ului marital al populației adulte, împreună cu alte schimbări sociodemografice, au avut ca rezultat mutații dramatice în aranjamentele de viață parentală ale copiilor și tinerilor (Taylor, 1997, p.69). Aceste mutații s-au suprapus peste proliferarea diverselor aranjamente de viață familială, numite, mai simplu, de Beck-Gernsheim, stiluri de viață (2002) sau forme familiale netradiționale sau alternative (față de configurația tri-angulară clasică).

Modificările profunde și rapide ale mediului social, în condițiile unor destructurări și deconstrucții marcate de perioada post-modernității, au efecte dintre cele mai semnificative în spațiul familial. Deprivatizarea mediului familial, acompaniat de intruziunea diverselor instituții în spațiul domestic și de influența mass media în construirea realităților sociale, pun familia într-o situație marcată de nevoia unui sprijin extern. Prescripțiile instituționale, generate de promovarea actualelor valori, devin norme care obligă familiile să se adapteze noilor ideologii și să experimenteze noi practici în relație cu copiii.

Profesionalizarea parentalității și competențele parentale

Proliferarea discursurilor profesionale adresate copilului și copilăriei a dus la o *profesionalizare accelerată a parentalității*, care a început să privită ca o meserie cu regulile sale și abordată cu limbaj din domeniul organizațional (Sellenet, 2007, p.110). Astfel, începând cu a doua jumătate a secolului trecut, se observă o preocupare intensă în studiile de psihologie pentru evaluarea experienței umane din sfera interacțiunilor dintre părinți și copii în termeni de *competență parentală*. Evaluarea succesului sau eșecului parental sunt unanim construite, atât în retorica instituțiilor care se ocupă de bunăstarea copiilor, cât și discursul academic din domeniul psihologiei și asistenței sociale, în jurul „identificării nevoilor copiilor, stabilind dacă ele au fost satisfăcute, apreciind impactul oricărei deficiențe identificate asupra funcționării și dezvoltării copilului, descriind natura și originile probabile ale dificultăților adulților în exercitarea rolurilor parentale, și estimând dacă este posibilă o schimbare” pentru optimizarea satisfacerii nevoilor copilului (Reder et al., 2003, p.14).

Sellenet (2007, p.117) vorbește chiar despre o „obsesie a satisfacerii nevoilor presupuse ale copilului”, impusă de specialiști părinților, începând de la perioada de existență intrauterină a copilului (perioada sarcinii) și până la adolescență. Un număr important de studii de evaluare a parentalității indică preocuparea, considerată adeseori excesivă, a unor autori, pentru definirea unui „optimum parental”, despre care nu se știe cât este de operant în practică, și a unui *standard minimal parental adecvat*, care să descrie nivelul minim acceptabil al competențelor parentale (Reder et al., 2003, p.14); cu toate

acestea, opinia generală a unor autori (Greene și Killi, apud. Reder et al., p.15) despre studiile de evaluare a parentalității este aceea că „nu există nici definiții operaționale, nici criterii cantitative, nici teste standardizate sau strategii stabilite de evaluare care să stabilească în ce măsură competențele parentale îndeplinesc, aproximează sau exced minimul [parental, n.n.]”. Între strategiile de abordare în termeni profesionali a parentalității, promovate de politicile sociale din domeniul familiei și protecției copilului din România ultimelor două decenii, amintim *programe de educație parentală*, programe de reabilitare bazată pe comunitate a copiilor cu dizabilități, programe de asistență maternală, asistență personală, probațiune etc.

Deseori, noile ideologii promovate în special în domeniul protecției copilului întâlnesc mentalități conservatoare, un sistem de valori al familiilor ce trebuie reformat, reorganizat și reconfigurat. De aceea, familia din societatea actuală are nevoie din ce în ce mai mult de un *sprijin extern* pentru a se adapta acestor cerințe, în condițiile în care părinții reclamă fie o incapacitate de gestionare a relațiilor cu proprii copii, fie rămân atașați valorilor care s-au transmis tradițional și pe care le consideră ca fundamentând modele valide de relaționare intrafamilială. Această din urmă atitudine, care în domeniul educației parentale reprezintă și o formă de manifestare a reticenței părinților în ceea ce privește participarea la cursuri de educație parentală, este prezentă uneori și în discursul profesioniștilor, care idealizează familia tradițională, pe care o consideră drept o formă perfectă de organizare. Trebuie să precizăm faptul că noi suntem solidari abordării teoretice conform căreia familia nu este inteligibilă ca realitate obiectivă, ea este mai degrabă un produs socio-cultural, „o constelație de idei, imagini și terminologii” (Gubrium și Holstein, 1990) creată și recreată perma-

nent de practicile socio-culturale.

Modificarea așteptărilor sociale față de comportamentele părinților în raport cu copiii lor pune o presiune suplimentară asupra părinților, care de cele mai multe ori sunt prinși între exigențele adesea contradictorii ale mediului profesional și cel familial. Vorbim, de exemplu despre participarea copilului la luarea deciziilor care-l privesc, dar practicile sociale încă nu au încorporat valorile care pot modifica comportamentele adulților față de copii, în sensul încurajării participării acestora din urmă. Pentru aceasta este nevoie de o restructurare inclusiv a practicilor instituționale care să ofere modele de exercitare a acestui drept, de pregătire a profesioniștilor care lucrează cu copii în diverse servicii sociale, educaționale și medicale etc.

Jones, în 2001, propune ca în sfera *competenței parentale* să intre activitățile și comportamentele din sfera îngrijirii primare, realizate cu scopul de a crea autonomie copiilor. O serie de lucrări britanice recente (Reder et al., 2003, p.3) consideră că scopul activităților parentale este acela de a facilita dezvoltarea optimă a copilului, într-un mediu sigur, aceste activități având mai multe dimensiuni: a) dimensiunea de îngrijire, b) dimensiunea de control, c) dimensiunea de dezvoltare și d) iar pentru realizarea acestui scop părinții au nevoie de o serie de resurse în categoria cărora intră: *cunoștințe* (legate de nevoile copiilor și de modul în care acestea pot fi întâmpinate, cum poate fi dezvoltat potențialul copilului etc.), *motivație*, pentru a investi timp, energie, resurse, *resurse* materiale și nemateriale, și *oportunități*.

Pentru analiza calității îngrijirii, considerăm utilă analiza responsabilităților parentale, modalitățile în care acestea sunt construite și asumate de către membrii familiei. Alvy (apud. Small și Eastman, 1991, pp.455-462) propune 4 funcții și res-

ponsabilități legate de parentalitate: a) acoperirea nevoilor de bază ale copiilor (asigurarea resurselor și îngrijirea mediului domestic); b) protecția copiilor; c) sprijinirea dezvoltării fizice și psihice a copiilor și d) reprezentarea intereselor copiilor în comunitate. Pornind de la tipologia responsabilităților parentale elaborată de Alvy, Small și Eastman (1991, pp.455-462), autorii analizează aceste funcții și variabilele care contribuie la dimensionarea competențelor parentale:

- *Asigurarea resurselor de bază* presupune satisfacerea condițiilor care asigură supraviețuirea: hrană, îmbrăcăminte, locuință, acces la servicii medicale de bază; variabilele din mediul familial care pot afecta modul de realizare a acestei funcții sunt: nivelul de educație al adulților (părinților), profesia acestora, nivelul veniturilor, dar și prioritățile sau strategiile de consum ale acestora. Uneori acest ultim aspect devine foarte important, pentru că poate face diferența între familii care au niveluri comparabile ale veniturilor sau statusuri economice comparabile, care sunt însă foarte diferite din punct de vedere al competențelor parentale, în special în raport cu această funcție de satisfacere a nevoilor de bază ale copilului. De asemenea, structura familiei de îngrijire poate afecta calitatea parentală, prin influențarea nivelurilor veniturilor: prin numărul adulților care sunt aducători de venituri; prin suportul financiar oferit de părintele absent copiilor rezultați dintr-o căsătorie anterioară; prin gradul de specializare a adulților, care influențează eficiența și disponibilitatea lor pe piața muncii (Thomas și Sawhill, 2005, pp.57-74). Programele de educație parentală promovează, prin diverse teme, dezvoltarea competențelor parentale pentru asigurarea resurselor de bază. Este una dintre competențele prioritare ale acestor programe care urmărește conștientizarea părinților cu privire la nevoile copiilor, pe diferite categorii de

vârstă ale acestora.

- *Funcția protectivă* este legată de responsabilitatea părintelui pentru integritatea fizică, psihică, spirituală, etnică și culturală a copiilor, în relația lor cu mediul înconjurător, cu persoane, grupuri, instituții (Alvy, 1987). Small și Eastman (1991, pp.455-462) consideră că funcția de protecție a părinților în raport cu copiii lor este acoperită de două tipuri de comportamente: cele de *monitorizare parentală sau de control parental* (care se referă la supravegherea nutriției, stării de sănătate a copilului, a comportamentelor acestuia în raport cu o serie de factori de risc, cum ar fi consumul de tutun, de alcool, activitatea sexuală etc.) și cele de *transmitere a abilităților de auto-protecție*. Acestea din urmă devin extrem de importante în perioada adolescenței, când gradul de autonomie al copiilor în raport cu adulții este avansat, iar supravegherea de către părinți devine din ce în ce mai dificilă, mai ales în condițiile existenței unei mari varietăți de aranjamente familiale în care sunt îngrijiți copii și exigențelor pieței muncii din societatea contemporană, cu care sunt confrunțați adulții care sunt părinți. În literatura americană a anilor '60 a fost lansată o dezbatere legată de importanța timpului petrecut de părinți cu copiii lor; unele opinii susțineau importanța numărului de ore petrecute împreună (*quantity time*), iar ele au fost sprijinite mai târziu, în anii '80 de o serie de studii empirice (Gallinski, 1999, p.59) care au stabilit importanța pentru dezvoltarea copilului a timpului petrecut cu mama în primul an de viață (sugarii care erau separați de mamele lor mai mult de 20 de ore pe săptămână aveau probleme de dezvoltare a atașamentului față de mamă), iar altele, dimpotrivă, susțineau prioritară calitatea interacțiunilor dintre părinți și copii, indiferent de cantitatea de timp petrecută împreună (*quality time*). În studiul realizat de E. Gallinsky în Sta-

tele Unite în anul 1999 se arată că *regularitatea* cu care părinții interacționează cu copiii lor în activități precum servirea mesei împreună, realizarea temelor, diverse jocuri este esențială pentru percepția pe care o au copiii despre părinții lor: părinții care sunt mai implicați în aceste activități sunt văzuți de copiii lor ca gestionând cu succes problemele personale și profesionale, ca punând pe primul plan importanța familiei în raport cu munca și sunt apreciați de copii ca persoanele „care îi fac să se simtă importanți și iubiți, care petrec timp vorbind cu ei pentru a ști ce se întâmplă cu adevărat în viața lor, care îi încurajează să învețe și le inspiră plăcerea de a învăța, care îi apreciază pentru ceea ce sunt, care îi temperează când au nevoie, care sunt lângă copiii lor când sunt bolnavi, care stabilesc tradițiile, rutinele și regulile familiei...” (Gallinsky, 1999, p. 84). Deși studiile arată o proporționalitate inversă între nivelul controlului parental și frecvența unor comportamente predelinvente și delinvente în rândul tinerilor (Dornbusch et al., 1985, pp. 326-341), este desemnat drept optim comportamentul parental implicat și interesat, fără să fie unul intruziv.

- *Asigurarea suportului pentru dezvoltarea fizică și psihică* se referă la promovarea tuturor aspectelor legate de dezvoltarea copilului, incluzându-le pe cele fizice, emoționale, cognitive, sociale, morale, sexuale, spirituale, culturale și educaționale (Alvy, 1987). Small și Eastman (1991) trec în revistă următoarele calități ale relației parentale, legate de această responsabilitate: *strictețea* - care se referă la controlul comportamental din modelul taxonomic al lui Baumrind (1991), *atașamentul emoțional* (nevoia de a oferi copilului suport afectiv, dragoste), *controlul asupra balanței de putere* în relațiile dintre părinți și copii (una dintre provocările cele mai serioase este găsirea limitei optime în care copilul să își exprime libertatea și

să o experimenteze). Toate programele analizate au o componentă prioritară în detalierea etapelor de dezvoltare a copilului și prezintă părinților strategii de comunicare menite să stabilească un echilibru în relațiile de putere dintre copil și părinte. De exemplu, în cadrul programului “Cum să devenim părinți mai buni” (Holt România) este inclusă o sesiune centrată pe *disciplinarea pozitivă*, în care părinții învață că autoritatea parentală se construiește între permisivitate și interdicție; părinții sunt încurajați să reflecteze asupra modalităților de trasare a limitelor și de construire a autocontrolului și asupra strategiilor de încurajare a comportamentelor dezirabile. Acest balans între limite și permisivitate în educația copiilor este abordat și în programul „Educați așa” (Fundatia Copiilor Noștri), care încurajează exersarea de către părinți aprecierii și a modalităților de recompensare, a stabilirii limitelor și interdicțiilor. În cadrul programului Step by Step, tema disciplinării este abordată atât din perspectiva modalităților practice de reacție a părinților atunci când regulile sunt încălcate de către copii, cât și din perspectiva reflexivă de construire a contextului pentru experimentarea de către copii a autocontrolului. Și programul dezvoltat, mai recent, de Salvați Copiii au o componentă care se focalizează pe disciplinarea copilului, ca o formă de management al balanței de putere dintre părinte și copil.

Reprezentarea intereselor copiilor în comunitate se referă la rolul jucat de părinte în interacțiunile dintre copil și diverse persoane, grupuri, instituții din comunitate, mai ales atunci când vârsta copilului nu îi permite să se reprezinte singur. „Noua moralitate” a parentalității

Parentingul a devenit obiectul unei profesionalizări avansate și s-a transformat într-o activitate publică deschisă controlului profesioniștilor și părinților, supusă exigențelor generate

de retoricile instituțiilor care se ocupă de dezvoltarea și educarea copiilor. Abordarea empiricistă a parentingului (modelul încercare și eroare), atât de familiară până nu demult, a început să fie evaluată ca fiind amatoricească, dacă nu chiar iresponsabilă (Golding, 2000). Astfel, în condițiile noii moralități a parentalității, părintele este considerat ca fiind persoana care trebuie să-și dezvolte abilitățile parentale în condițiile în care așteptările și exigențe sociale se modifică în funcție de considerentele ideologice. Astfel, furnizorii de servicii sociale oferă diferite programe de învățare destinate părinților, propunând modele de structurare de rolurilor parentale. Unele programe de educație parentală exprimă în mod explicit acest lucru, afirmând că „*meseria de părinte este una dintre cele mai grele, dar și mai pline de satisfacții*” (Holt România). Afirmarea parentalității ca o meserie implică mutații importante în ceea ce privește abordarea parentalității: părintele trebuie să se informeze, să se instruiască, să se califice, să învețe secretele acestei experiențe, să se adapteze noilor așteptări etc. Astfel, exercițiul de îngrijire și educare a copiilor de către părinți a devenit obiectul unei „noi moralități” (Beck Gernsheim, 2003), reflectate în agenda pe care societatea o face părinților; prin urmare, programele de educație parentală conțin, într-o formă mai mult sau mai puțin explicită, trăsăturile „bunei parentalități”, așa cum este ea definită „aici și acum”: un părinte bun este unul *responsabil*, capabil să identifice și să satisfacă *nevoile* copilului său, informat în legăturile cu *drepturile* acestuia etc.

Educația parentală: introducere și scurt istoric

Programele de educație parentală sunt parte integrantă a politicilor de sprijinire a familiilor și sunt fundamentate pe două principii (Carter, 1996):

- Cel mai bun mijloc pentru a influența favorabil dezvoltarea copiilor și comportamentele acestora este să acțiunezi asupra convingerilor, atitudinilor și comportamentelor părinților, căci aceștia sunt cei mai timpurii și mai apropiați educatori ai copiilor.
- Modul *cum* să fii părinte se învață și se exersează și nu este înnăscut sau moștenit.

Deși nu există un consens absolut asupra termenului de educație parentală, *în sens larg* acesta denumește „programele, serviciile și resursele destinate părinților și celor care îngrijesc copii, cu scopul de a-i sprijini pe aceștia și de a le îmbunătăți capacitatea de a-și crește copiii” (Carter, 1996). Într-un *sens mai restrâns*, educația parentală se referă la programele care ajută părinții să își dezvolte și să își îmbunătățească abilitățile parentale, să înțeleagă dezvoltarea copilului, să învețe să reducă stresul care poate afecta funcționalitatea parentală, și să învețe să folosească modalități alternative de abordare a situațiilor dificile întâlnite cu copiii (Small, 1990). Începuturile programelor de educație parentală sunt revendicate de domeniul medical, fiind centrate pe furnizarea de informații părinților pentru asigurarea sănătății copiilor. Cartea publicată de Dr. Benjamin Spock (*Baby and Child Care*) în 1946 a devenit rapid un *best seller*. În anii '60, sub influența lucrărilor lui Erikson, Bowlby și Ginott, programele de educație parentală trec de la nivelul domeniului medical în cel al psihologiei, edu-

catorul parental fiind considerat expertul care poate ajuta părinții să înțeleagă nevoile copilului și modul cum aceștia pot învăța să rezolve problemele cu care se confruntă în relațiile cu proprii copii. Anii '80 a marcat o dezvoltare accelerată a modelelor de educație parentală, fiind inspirate de perspectiva socială și de cea a diversității culturale (Carter, 1996).

În România, educația parentală a început să se dezvolte la sfârșitul anilor '90, odată cu desfășurarea primelor programe de inspirație internațională. În 1998, Programul „Educați așa”, furnizat de Fundația Copiii Noștri, după un model inițiat de Institutul Olandez pentru Îngrijiri și Bunăstare (NIZW) a constituit un program pilot experimentat împreună cu Ministerul Educației și Cercetării în trei județe. În anul 2000, cu sprijinul UNICEF, programul a fost dezvoltat timp de 5 ani până a ajuns să fie implementat în toate județele din țară. Începând cu anul 2005, programul „Educați așa” a fost preluat de către Ministerul Educației și Cercetării în anul 2000, ca Program Național de Educație Parentală în Învățământul Preșcolar (UNICEF, 2009).

În anul 2000, programul „Cum să devenim părinți mai buni” (furnizat de Holt România) a fost dezvoltat concentrându-se asupra părinților cu copii de vârste 0-3 ani, după modelul Birth to Three din SUA; după aproximativ 10 ani de adaptare, a fost extins la categoria părinților cu copii școlari. Și acest program a beneficiat de la început de sprijinul Unicef, fiind un program care a cunoscut o dinamică accelerată atât în ceea ce privește adaptarea la diferite categorii de părinți, cât și în privința dezvoltării unui sistem propriu de formare a educatorilor parentali, de supervizare și acreditare a acestora (Unicef, 2009).

În anul 2004, Asociația Română pentru Educație și Dezvoltare, în parteneriat cu Institutul de Științe ale Educației și UNICEF, a inițiat proiectul „Educația viitorilor părinți”, fiind

elaborate materiale auxiliare pentru materia opțională “Educația viitorilor părinți” pentru clasele IX-XII (UNICEF, 2009).

Organizațiile naționale care oferă programe de educație parentală au importat astfel de programe, fiind inspirate de diverse modele și le-au adaptat pentru furnizarea lor părinților din România. Programul Salvați Copii este realizat după modelul Triple P - Positive Parenting Program (dezvoltat de Universitatea din Queensland, Australia) și implementat pentru prima dată în România prin intermediul Centrelor de consiliere în anul 2010.

Importul recent al unor programe de educație parentală, a unor modele experimentate în alte culturi a trecut prin etape de adaptare la condițiile socio-culturale ale diferitelor categorii de părinți; pentru aceasta, furnizorii de programe de educație a părinților au desfășurat cursuri pentru părinți, au adaptat curricula la condițiile culturale specifice diferitelor categorii de părinți (părinți cu copii de vârstă mică, cu copii preșcolari, cu copii școlari, adolescenți, cu copii cu dizabilități etc. La nivel local, programele furnizate de organizații locale sunt mai eclectice, fiind inspirate fie de cele oferite de organizațiile naționale și combinate cu orientări teoretice diverse.

Dincolo de desfășurarea unor programe naționale de educație parentală (Fundația Copiii Noștri, Holt România, Step by Step, Salvați Copiii), pentru dezvoltarea și susținerea acestui domeniu de intervenție în România, UNICEF, Ministerul Educației, Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului, Ministerul Sănătății și ONG-urile furnizoare de programe de educație parentală au început elaborarea Strategiei Naționale Integrate pentru Formarea și Dezvoltarea Competențelor Parentale (UNICEF, 2009).

Eficiența programelor de educație parentală

În general, eficiența programelor de educație parentală și capacitatea lor de a optimiza comportamentele parentale, dar și dezvoltarea copiilor este condiționată de o serie de factori (Riley, 1994), pe care îi avem în vedere în analiza programelor din România:

- Abordarea *ecologică*: programele cele mai eficiente nu se concentrează exclusiv pe comportamentele părinților, ci iau în calcul sistemele și rețelele sociale din jurul relației părinte-copil, fiind interesate deopotrivă de politicile și reglementările pieței muncii, sănătății, educației, de vecinătate și comunitate etc., acestea influențând major practicile parentale.
- *Durata*: programele cele mai eficiente sunt cele pe termen lung, cele pe termen scurt reușesc doar să informeze, dar nu să și schimbe convingeri și comportamente.
- *Staff-ul*: studiile de evaluare a programelor de educație parentală au arătat că educatorii parentali sau facilitatorii acestor programe sunt considerați de beneficiari mai importanți chiar decât conținuturile care le-au fost transmise, în primul rând datorită abilităților lor de comunicare și empatie, și nu în primul rând datorită background-ului educațional.
- *Specificitatea* programului, în funcție de vârsta copilului și obiective particulare avute în vedere: programele cele mai eficiente sunt cele care se adresează unor probleme specifice, cum ar fi prevenirea abuzului asupra copiilor, sau prevenirea comportamentelor deviante la adolescenți și sunt întotdeauna strâns corelate cu vârsta copilului.
- Capacitatea de a *valorifica punctele tari și resursele pă-*

rinților, căutând să identifice și să aprecieze punctele tari ale părinților, și nu distanța sau diferența față de un model ideal.

- Capacitatea de a tolera și de a celebra diferențele: cele mai bune programe sunt cele flexibile, care evită abordările dogmatice, care încurajează creativitatea părinților și care recunosc faptul că aceștia sunt autoritatea care decide în final ce sfaturi se potrivesc cel mai bine copilului și familiei sale. La acest criteriu se adaugă adaptarea programelor la specificul cultural al grupurilor beneficiare (Barth, 2009), care asigură receptare adecvată a acestora de către părinți și copii.

Educație parentală versus sprijin parental

Scopul educației parentale este de a dezvolta relațiile dintre părinți și copii prin încurajarea comportamentelor de sprijin ale părinților și modificarea comportamentelor non-productive sau vătămătoare (Small, 1990). Programele de educație parentală își propun, în general, să dezvolte la părinți comportamente noi, pozitive, pe de o parte și să elimine o serie de comportamente care afectează nefavorabil dezvoltarea copilului, pe de altă parte. Small (1990) operează cu diferențe în ceea ce privește *educația parentală* și *sprijinul parental*. Ca entitate de sine stătătoare sau în combinație cu alte programe, educația parentală ajută părinții să-și dezvolte și să-și îmbunătățească abilitățile parentale, să înțeleagă dezvoltarea umană, să alterneze abordările în creșterea copiilor și să învețe tehnicile pentru a reduce stresul care subminează funcționarea parentală (Small, 1990). Educația parentală pune accent atât pe îmbunătățirea exercitării parentalității, cât și pe latura terapeutică de

reducerea a tensiunilor generate de îndeplinirea rolurilor de părinte. Scopul *sprijinul parental* de a îmbunătăți capacitatea părinților de a valorifica resursele dinafara familiei pentru propria bunăstare a lor și a copiilor lor. Considerăm că aceste diferențe surprinse de autor sunt utile pentru clarificarea modului în care educația parentală răspunde unor nevoi și produce anumite efecte. În România există deseori confuzii în ceea ce privește educația parentală: deseori, orice intervenție asupra părinților (consiliere, sprijin moral, grupuri de suport, informare etc.) sunt considerate a fi activități de educație parentală.

Pe măsură ce părinții participă la programe de educație parentală devin mai capabili să ofere o îngrijire mai atentă a copiilor. Nu-i suficient doar să informezi oamenii și ei să înțeleagă mesaje transmise în diferite campanii de informare pentru schimba comportamentele. Cele mai citate exemple în literatură sunt cele legate de comportamentele în sănătate și cele subsumate conceptului de stil de viață; astfel, în ciuda nenumăratelor campanii de informare și educare, fumătorii nu-și modifică comportamentul, persoanele care-și agresează membrii familiei nu devin mai puțin agresivi sau mai puțin violenți, părinții care-și neglijează copiii nu devin mai atenți față de aceștia etc. Producerea unor schimbări la nivelul comportamentelor presupune înțelegerea complexă a culturii, factorilor personali și sociali, asigurarea unor contexte de interacțiune și control social capabile să motiveze și să susțină schimbarea.

Avem nevoie de educație parentală? Avantajele și limitele educației parentale

În general, în literatura domeniului, cele mai frecvent invocate consecințe ale educației parentale sunt: îmbunătățirea

cunoașterii părinților în domeniul dezvoltării copiilor, a nevoilor acestora și modului cum acestea pot fi satisfăcute, în așa fel încât să susțină sănătatea fizică și psihică a copilului; informarea părinților în legătură cu drepturile copilului și modul în care acestea trebuie respectate; îmbunătățirea abilităților părinților de a comunica cu copiii, de a-și ajusta așteptările față de aceștia în mod realist; îmbunătățirea atitudinilor responsive și suportive a părinților față de copii, a capacității lor de a sprijini autonomizarea copiilor prin disciplinarea pozitivă a lor etc.

Toate aceste lucruri pot constitui soluții posibile pentru o serie de probleme sociale importante: abuzul asupra copilului, problemele sociale ale adolescenților (consum de droguri, delincvență etc.), eșecul școlar, violența tinerilor; de asemenea, ele afectează pozitiv adulții la nivelul construcției identității parentale și a demnității de părinte, la nivelul rețelelor lor sociale, pe care le dinamizează, restructurează și consolidează, la gestionarea și reducerea stresului parental (Goddard, Myers-Walls, Lee, 2004).

Deși sunt incontestabile beneficiile educației parentale, totuși ea nu reprezintă un panaceu (Carter, 1996): ea nu poate rezolva sărăcia și efectele devastatoare ale acesteia asupra familiilor, nici inegalitățile sociale sau problemele din sistemul de asistență socială a familiei și copilului etc.; cu toate acestea, ea poate îmbunătăți abilitatea părinților de a oferi dragoste și sănătate copiilor lor, oferindu-le astfel o șansă mai bună în viață.

Orientate în mod prioritar către familiile vulnerabile și defavorizate, programele de educație parentală au ca principal argument faptul că în aceste familii copilul este supus unor riscuri, precum: abuzul, neglijarea, exploatare prin muncă, nerespectării drepturilor fundamentale etc. Nevoia este mai bine

scoasă în evidență datorită faptului că aceste categorii de familii sunt mai puțin expuse prescripțiilor instituționale privind drepturile copilului, sunt mai văduvite de interacțiuni sociale capabile să influențeze comportamentele și competențele parentale. Poate, de aceea, cursurile de educație parentală, înțelese ca activități capabile să asigure contextul unor interacțiuni între părinți, par să fie mai adaptate nevoilor părinților și mai flexibile în construirea unor *comunități de învățare*. În cadrul unor asemenea contexte părinții pot interacționa, își pot împărtăși propriile experiențe, pot schimba idei, soluții și credințe, pot să realizeze comparații între propriile comportamente și cele ale celorlalți părinți. Părinții participanți la programe de educație parentală manifestă în mod direct intenția de *reducere a asimetriei puterii* dintre specialist (educator parental) și părinte; părinții consideră că principala calitate a educatorului parental trebuie ca acesta să fie, la rândul său, părinte. Astfel, prin comparație și asemănare, prin multiplicarea numărului de persoane care împărtășesc aceleași valori se creează un context de legitimitate și un cadrul social care facilitează, pe de o parte, internalizarea valorilor, normelor și prescripțiilor și experimentarea unor noi comportamente, pe de altă parte.

Programele de educație parentală care se desfășoară în cadrul unor întâlniri de grup sunt considerate a fi *mai puțin invazive* la nivelul mediului familial, deoarece prescripțiile instituționale sunt moderate de valorile împărtășite de membrii grupului, iar întâlnirile dintre specialiști (educatori parentali) nu sunt percepute ca fiind o formă de control venit din sfera instituțională; în acest caz, educatorii parentali sunt văzuți de către părinți mai degrabă ca facilitatori, persoane de sprijin și modele sociale.

Scopul programelor de educație parentală este acela de

susținere a parentalității, văzut ca un ansamblu de atitudini și practici educative, care actualizează competențele părinților (cu sensul de a le acorda la sistemul de valori promovat în societate). Educația parentală urmărește nu doar dezvoltarea *competențelor practice*, ci și a celor *reflexive*. Exercițiul practic al parentalității este definit mai degrabă ca un proces al unei practici reflexive și nu doar un set de îndeletniciri sau sarcini practice care trebuie învățate și care definesc rigid rolurile de mamă și de tată (Golding, 2000).

Dificultăți în măsurarea efectelor participării la cursurile de educație parentală

Intenția de a măsura cu acuratețe folosind metode statistice schimbarea comportamentului părinților față de copii ca efecte ale participării acestora la cursurile de educație parentală prezintă o serie de dificultăți, cea mai importantă fiind distorsionarea răspunsurilor părinților datorită efectului deziderabilității sociale (efect amplificat de cursul de educație parentală). Cuantificarea cu acuratețe a modificărilor post curs ar necesita, probabil, metode observaționale (live sau înregistrate) desfășurate în același mediul familial o perioadă semnificativă de timp de observare, înainte de participarea la cursurile de educație parentală, pentru identificarea pattern-urilor comportamentale din relația părinți-copii și, de asemenea, o perioadă semnificativă de timp după finalizarea cursurilor, pentru observarea modificărilor absolute.

Există riscuri de raportare a invizibilității sau volatilității efectelor, datorită inerției sistemului familial la schimbare (mai ales atunci când participantul la cursuri este doar unul dintre parteneri) și este posibil să nu surprindem imediat modificările

la nivelul reflecției părinților la nivelul relațiilor cu copiii lor. Acest lucru se întâmplă mai ales în situația în care cursurile de educație parentală sunt organizate preponderent sub forma informării, fără participarea părinților în contexte practice de interacțiune oferite în timpul cursurilor (exerciții, jocuri de rol etc.) și fără a experimenta în mediul familial, ca teme de casă, o serie de practici analizate în cadrul cursurilor.

O serie de schimbări pot fi sesizate în cadrul cursurilor de educație parentală care presupun mai multe întâlniri succesive cu aceeași părinți, atât la nivelul limbajului, cât și la nivelul comportamentelor resemnificate în interacțiune cu ceilalți. Interacțiunile dintre părinți dezvoltate în cadrul mai multor întâlniri succesive participă la apariția unor modificări ale limbajului participanților (însușirea unor noi expresii, modelarea definițiilor unor situații, experimentarea unor noi cadre de referință care sunt activate în anumite contexte etc.).

Unele programe sunt bazate pe ideea că *îmbunătățirea abilităților parentale* și conectarea părinților la nevoile copiilor ar trebui să ducă la o serie de îmbunătățiri măsurabile la nivelul dezvoltării copilului. Studiile realizate pentru corelarea efectelor programelor de educație parentală asupra părinților cu schimbările în dezvoltarea copilului au demonstrat că programele care au produs efecte pe termen scurt pentru părinți au un impact aproape insesizabil asupra dezvoltării copiilor (Brown, 2005). De aceea, pentru asigurarea unei sustenabilități acestor abilități dezvoltate pe perioada participării la cursuri este necesară asigurarea condițiilor pentru menținerea interacțiunilor dintre părinți; studiul realizat de noi susține faptul că, atunci când sunt organizate grupuri de suport la care participă părinții care au fost beneficiari ai unui program de educație parentală, efectele cursurilor sunt menținute pe o perioadă mai mare de timp.

Caracteristici ale programelor de educație parentală din România

Coordonate metodologice

Pentru analiza programelor de educație parentală care funcționează în România, în lipsa unor studii românești anterioare focalizate pe acest domeniu, am luat în considerare o serie de descriptori, inventariați în literatura internațională ca fiind relevanți pentru eficiența acestor programe. Pe baza acestora, a fost construit un chestionar care a fost completat online de către organizațiile care oferă programe de educație parentală. Pentru identificarea furnizorilor de programe de educație pentru părinți a fost solicitat sprijinul Direcțiilor Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului, care ne-au furnizat informații cu privire la organizațiile active în acest domeniu al serviciilor sociale. Pe baza informațiilor primite de la aceste instituții locale, au fost invitate toate organizațiile, telefonic sau prin e-mail, să completeze datele cuprinse în chestionarul online. Interpretarea datelor culese prin chestionar nu are relevanță statistică, din două motive. Pe de o parte, lucrându-se cu DGASPC-urile pentru identificarea furnizorilor, este posibilă neincluderea în listă a unor furnizori de programe de educație parentală care nu sunt în sfera de interes a direcțiilor (doar 78,2% dintre DGASPC au răspuns invitației noastre a nominaliza furnizori locali de programe de educație parentală, iar dintre acestea doar 6 dintre DGASPC au raportat existența unor astfel de programe la nivel local). Pe de altă parte, din cei aproximativ 30 de furnizori identificați de noi pe baza datelor furnizate de DGASPC și a resurselor web, doar 18 dintre furnizori au completat chestionarul online (Anexa 1).

Analiza datelor a fost folosită în mod prioritar pentru identificarea categoriilor de analiză, a temelor comune și a celor recurente, pentru descrierea mai degrabă a unor aspecte generale care caracterizează domeniul educației parentale din România. Există, de asemenea, posibilitatea să existe mai multe organizații care oferă programe de educație parentală, dar activitatea acestora să nu fie cunoscută la nivel local de către DGASPC, ci ele să lucreze în parteneriat cu alte categorii de instituții publice (inspectorate școlare, școli, grădinițe, spitale de pediatri, maternități etc. Prin urmare, principalele limite metodologice ale acestui studiu vin din faptul că nu a putut fi asigurată completitudinea datelor prin includerea în studiu a tuturor furnizorilor de programe de educație pentru părinți. Pentru creșterea validității concluziilor noastre, am realizat triangularea surselor de date, coroborând, în etapa de analiză, datele obținute prin chestionar cu datele documentate în Registrul unic al serviciilor sociale, administrat de Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale, care conține lista furnizorilor de servicii sociale acreditate și cu cele cuprinse în manualele de educație parentală și în ghidurile pentru părinți ale principalilor furnizori de programe de educație parentală la nivel național: Holt România, Step by Step, Fundația Copiii Noștri, Salvați Copiii. De asemenea, o altă sursă publică importantă de date au fost site-urile web care prezintă informații legate de cursuri de educație parentală.

Lipsa datelor privind furnizorii și programele de educație parentală

Deși multe organizații guvernamentale și nonguvernamentale recunosc importanța educației parentale și beneficiilor

acestora, atât asupra părinților, cât și asupra copiilor, documentarea realizată de noi surprinde faptul că numărul organizațiilor care au dezvoltat programe de educație a părinților ca servicii independente și autonome pentru susținerea și consolidarea parentingului și a familiei este foarte mic. În fapt, la nivel național noi am identificat doar patru furnizori ai unor astfel de programe naționale; mult mai frecventă este situația în care programele de educație parentală sunt o componentă a altor programe sociale și educaționale de susținere a familiei și parentingului. Analiza datelor din cadrul Registrului Electronic Unic al Serviciilor Sociale, administrat de Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale ne arată slaba identitate a programelor de educație parentală din România. Din cei 2670 de furnizori acreditați să desfășoare servicii sociale, există doar două organizații care au acreditate programele de educație parentală ca servicii independente de către Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale; este vorba de Holt România, care are acreditare pentru programul de educație parentală în județul Iași și Fundația Copiii Noștri, acreditată în București. Alte organizații includ educația parentală, ca program complementar sau serviciu suplimentar, acordat în cadrul unor centre de consiliere și sprijin pentru copil și familie.

Pe paginile proprii de web ale organizațiilor care desfășoară programe de educație parentală, atât la nivel local, cât și la nivel național, sunt prezentate informații foarte generale despre propriile programe de educație parentală, fără detalii despre tematica programului, forma de organizare, materiale informative, statistici etc. Informațiile prezente pe site-uri web ale organizațiilor se rezumă, de cele mai multe ori, la declararea cursului de educație parentală ca parte a serviciilor oferite de organizație și precizarea grupurilor țintă beneficiare ale

acestui serviciu; de asemenea, sunt argumentate necesitatea educației parentale și beneficiile acesteia pentru părinții zilelor noastre¹. Cu toate acestea, sunt și furnizori de educație parentală care prezintă mai multe detalii despre aceste cursuri, precum tematica, durata, modul de organizare². Aceasta lipsă de informații detaliate în acest domeniu indică o slabă marketizare a acestor servicii și nivelul incipient de dezvoltare a pieței serviciilor sociale adresate parentingului. Rata mică de răspuns a furnizorilor la solicitarea noastră de a completa datele chestionarului pentru întocmirea catalogului național al furnizorilor de programe de educație pentru părinți (60%) indică un interes destul de scăzut al organizațiilor și instituțiilor care activează în acest domeniu de a promova acest serviciu și de a fi prezenți în cadrul unei rețele naționale focalizată pe educația părinților.

Modalități de abordare a educației parentale

Pentru identificarea modului în care programele de educație parentală participă la dezvoltarea abilităților părinților, am luat în considerare un descriptor care se referă la *modalitatea de abordare a parentalității și a familiei*. Astfel, am identificat patru modalități principale inspirate de modelul lui Carter (1996), după cum urmează:

- *abordare sistemică/ centrată pe sistemul familial*, care pune accent pe faptul că familia este văzută ca un sistem, cu elemente care îndeplinesc anumite funcții specifice; funcțiile parentale sunt considerate, deseori implicit, de către furnizorii de programe ca fiind axele principale ce ghidează prescripțiile cu privire la rolurile de părinte, modalitățile în care funcțiile parentale se adaptează diverselor nevoi ale copiilor etc. Programele de educație pa-

rentală care folosesc în principal abordarea sistemică au, în general, tendința de a pune accent pe latura normativă, oferind în principal sfaturi și soluții pentru diferite situații particulare; tendința de transmitere către părinți a prescripțiilor este susținută de operarea definițiilor privind bunul părinte, funcționalitatea rolurilor parentale etc. În documentarea noastră, datele furnizate de organizațiile care oferă programe de educație parentală arată că 6 din cele 18 programe incluse în catalogul furnizorilor revendică afilierea la o abordare sistemică (Vezi Anexa 1).

- *empowerment și participare* este abordarea care pune accent în primul rând pe participarea părinților, pe implicarea acestora în dezvoltarea propriilor abilități parentale și pe dezvoltarea unui *model reflexiv* de producere a unor schimbări sustenabile în comportamentele părinților. În acest model, părintele este participant la structurarea și consolidarea acestor prescripții, fiind considerat expert în ceea ce privește experiențele cu proprii copii; caracterul responsiv al programului de educație parentală evidențiază importanța dezvoltării abilităților părinților de a identifica și valorifica corespunzător resursele interne și externe (la nivelul rețelelor sociale) de parenting, cele mai adecvate în diverse contexte particulare. Cele mai multe dintre programele analizate (11 organizații din 18) raportează prezența acestei abordări în programele de educație a părinților (www.educatieparentala.ro).
- *bazată pe comunitate / sensibilă la cultura și valorile locale* este abordarea care ține cont de specificul cultural al grupurilor de părinți participanți, de convingerile

și valorile acestora, de condițiile specifice ale vieții și parentalității care caracterizează diferite medii sociale. Este abordarea cea mai puțin frecventă în programele analizate, respectiv 2 programe din 18 declară că au o abordare a parentingului sensibilă la modelul cultural local și valorile locale (www.educatieparentala.ro).

- *interdisciplinară / cu infrastructură colaborativă în care sunt implicați specialiști din diferite domenii* este modalitatea de abordare prin care sunt oferite informații din domenii diverse de către personal cu un background profesional diferit. Aceasta este o caracteristică fie a unor programe naționale care au dezvoltat rețele de educatori parentali cu expertiză diversă (asistenți sociali, asistenți medicali, profesori, educatori, psihologi etc.), fie a unor programe locale destinate în principal părinților care au copii cu dizabilități (astfel, educatorii parentali sunt și din categorii profesionale centrate pe lucru cu copilul cu nevoi speciale, precum: logopezi, kinetoterapeuți, medici, consilieri educaționali, psihologi clinicieni etc.). În această categorie, am identificat 6 programe din cele 18 analizate (www.educatieparentala.ro). Datele culese arată că din cele 18 organizații prezente în catalogul furnizorilor de educație parentală niciuna nu consideră că înglobează toate cele 4 perspective enunțate mai sus.

În general, programele de educație parentală din România se centrează, în mod special, pe familie, aspectele legate de reprezentarea copilului în relație cu diferite instituții sunt prezentate în plan secund. Premisa de la care pornesc aceste programe este aceea că părinții au nevoie de informații, metode,

tehnici care să-i ajute să-și dezvolte abilitățile parentale. Modelele de abordare centrate pe familie (elaborarea și promovarea unor prescripții focalizate exclusiv pe relațiile intrafamiliale) reușesc să reducă problemele emoționale ale copiilor și să dezvolte abilități de comunicare și relaționare între părinți și copii, dar nu aduc îmbunătățiri semnificative ale comportamentelor și abilităților de relaționare a copiilor cu alte medii în afara familiei (grupuri de egali sau alte persoane din afara familiei) (Wyatt Kaminski et al, 2008).

Locul unde se organizează programe de educație parentală

Organizarea în spații neutre de întâlnire. Sunt cursurile care se desfășoară în spații aflate în afara instituțiilor de protecție socială, a celor medicale sau a celor de educație. Din cele 18 programe analizate, jumătate dintre acestea declară că se desfășoară în spații neutre (de exemplu: sedii ale primăriilor, spații private ale organizațiilor nonguvernamentale (www.educatieparentala.ro)).

La domiciliul familiei sunt de obicei considerate programele care au o componentă de educație, axată în principal pe *informare*. Sunt programe locale care vizează în principal familiile care au copii cu dizabilități (au fost identificate 3 astfel de programe).

În instituții de îngrijire, medicale și educaționale. De exemplu, maternitate/ centre de plasament/ grădinițe/ școli/ centre de zi. Cursurile de educație pentru părinți se desfășoară preponderent în grădinițe și școli, dar și în centre de zi sau centre de recuperare destinate copiilor cu dizabilități. 12 din cele 18 programe analizate se desfășoară în instituții de educație sau de îngrijire.

Educația parentală online este o formă care aflată la debut în România (Un singur curs online este promovat pe site de către Fundația Copiii Noștri). Dincolo de o logistică dezvoltată (internet, materiale interactive online, instrumente special concepute pentru utilizarea online etc.) nu există încă o practică susținută în ceea ce privește dezvoltarea unor programe de educație parentală online. Aceasta este condiționată și de faptul că educația parentală în România este încă într-o etapă incipientă de dezvoltare, este focalizată în principal pe familii vulnerabile și defavorizate, care nu au acces la astfel de servicii și nu au abilități de utilizare a unor astfel de instrumente.

Durata și frecvența programelor de educație parentală

În ceea ce privește *durata* programelor de educație parentală și *frecvența* întâlnirilor există puține cercetări care explorează durata optimă a unui program de educație parentală eficient, sau frecvența optimă a întâlnirilor. Furnizorii de educație parentală, pe baza reflecției asupra practicilor desfășurate, acceptă ideea că sunt mai eficiente programele cu durată mai mare, acestea oferind posibilitatea producerii unor schimbări la nivelul atitudinilor și competențelor părinților, exersării interacțiunilor în cadrul grupului de părinți și consolidării unor comportamente ale participanților. Durata cursurilor și frecvența întâlnirilor variază în funcție de program, de resursele organizației, de grupurile țintă și de modelul dezvoltat de fiecare organizație în parte. Sunt programe care presupun întâlniri săptămânale ale părinților pe o perioadă de 8-9 săptămâni, întâlniri lunare timp de 7-9 luni sau chiar întâlniri trimestriale. Eterogenitatea programelor este extrem de accentuată din punct de vedere al modului în care sunt gestionate în timp.

Cine sunt educatorii parentali?

Educatorul parental are un rol cheie în facilitarea procesului de interacțiune dintre părinți, în oferirea cadrelor de referință și de discuție din cadrul întâlnirilor, în crearea unei atmosfere de încredere lipsită de tensiuni (Bertelli, 2010). Atunci când vorbim de educatorii parentali, trebuie să luăm în considerare câteva aspecte care țin atât de pregătirea specializată a acestora, de tipul formării profesionale inițiale, sistemul de acreditare și de procesul de supervizare a acestora.

Formarea educatorilor parentali

Analiza programelor de educație parentală din România ne oferă informații relevante în ceea ce privește programele de formare specializată care sunt oferite educatorilor parentali. Pe baza acestora, considerăm necesară sublinierea câtorva aspecte întâlnite în aceste programe:

- Pe piața serviciilor de educație parentală există educatori parentali formați în diferite programe, după diferite modele, mai ales importate din experiența internațională.
- Durata programelor de formare teoretică și practică a educatorilor parentali variază de la un program la altul, fără să putem stabilim un număr mediu de ore necesar pregătirii acestora. Singurul program care precizează numărul de ore de formare a educatorilor parentali este cel furnizat de Holt România - 40 de ore pregătire teoretică și 40 ore de pregătire practică (www.educatieparentala.ro).
- Există programe de educație parentală locale care sunt oferite de specialiști din diverse domenii care nu au nicio pregătire specializată în domeniul educației parentale, expertiza lor în lucru cu copilului fiind considerată

suficientă pentru a oferi programe de formare părinților.

- Există un deficit de training și pregătire în domeniul educației parentale, mai ales în ceea ce privește programele de la nivel local, unde s-au dezvoltat cursuri ad hoc, valorificându-se background-ul profesional și experiența practică în domeniul social a practicienilor din organizații (psihologi, asistenți sociali, psihopedagogi etc.).
- Programele de educație parentală, la nivel național, sunt caracterizate de standarde ambigue pentru formare și pentru practică, situație complicată și de caracterul multidisciplinar al domeniului (pot fi educatori parentali profesioniști cu background diferit, iar cel care oferă cursul filtrează informațiile din curriculum prin propria formare).

Background-ul profesional

Analiza programelor de educație parentală aduce în atenție caracterul emergent și eclectic al domeniului educației parentale, pe de o parte, precum și diversitatea calificărilor inițiale a specialiștilor care oferă programe de educație parentală. Analiza acestor programe evidențiază mai multe direcții ale educației parentale:

- există programe de educație parentală care sunt orientate către mediul școlar și preșcolar, programe care sunt destinate părinților care au copii cuprinși în sistemul de învățământ și educatorii parentali sunt cadre didactice; cele mai multe dintre aceste programe se desfășoară în spații ale instituțiilor de învățământ;
- programe destinate copiilor de vârstă mică (0-3 ani) în care educatorii parentali sunt asistenți sociali, asistenți

medicali și medici, iar părinții fac parte din categorii vulnerabile și defavorizate; în acest caz, programele se desfășoară, de obicei, în spații neutre (primărie sau centre de resurse pentru părinți și copii) sau în unități medicale (maternități sau secții de pediatrie);

- programe destinate părinților care au copii cu dizabilități ce sunt oferite de personal cu profesii care au un rol important în recuperarea copiilor (psihologi, logopezi, kinetoterapeuți, medici, psihoterapeuți etc.).

În sens general, se poate observa că *programele locale* de educație parentală au o orientare de *inspirație predominant psihologică* (inspirată de teoriile psihologice ale dezvoltării copilului), iar *programele naționale* se axează mai ales *pe latura socială* (punând accent pe aspectele sociale ale parentalității, copilăriei, familiei și rolurilor parentale și valorificând teoria învățării sociale). Predominanța uneia sau alteia dintre aceste orientări nu o exclude pe cealaltă, ci mai degrabă o utilizează în acest univers eclectic al prescripțiilor destinate părinților. Chiar dacă lecturile privind parentalitatea și copilăria sunt diferite, fiecare dintre programele analizate scoate în evidență anumite aspecte pe care le consideră, direct sau implicit, ca fiind mai importante pentru părinți.

Sistemul de acreditare a educatorilor parentali

Acreditarea educatorilor parentali este un subiect care nu este dezvoltat ca practică generalizată în domeniul programelor de educație parentală. Lipsa unui sistem de acreditare este legată de lipsa unei infrastructuri naționale / regionale de educație parentală și de inexistența unui proces de supervizare la nivelul multor furnizori de astfel de programe. Cele mai multe dintre

programele de educație parentală nu funcționează cu educatori parentali acreditați; doar pregătirea de bază dintr-un anumit domeniu este considerată de organizațiile furnizoare ca fiind suficientă pentru oferirea unor programe de formare. Participarea unor specialiști la diferite traininguri în educație parentală este considerată ca fiind o formă de acreditare pe durată nedeterminată. În mică măsură, doar programele naționale au experimentat acreditarea educatorilor parentali pentru modelele proprii, dezvoltând un sistem de acreditare periodică a educatorilor parentali. Din cele 18 organizații care au completat chestionarul online, o singură organizație raportează un sistem propriu de acreditare a educatorilor parentali și standarde stabilite pentru reacreditarea acestora, iar perioada de valabilitate a acreditării este de un an (Holt România, vezi www.educatieparentala.ro). Situația acreditării educatorilor parentali formați în celelalte programe naționale nu sunt prezente în Catalogul furnizorilor de educație parentală și nici pe site-urile proprii.

Procesul de supervizare a educatorilor parentali

Cele mai multe programe sunt oferite fără nicio formă de supervizare sau cu o supervizare slabă, puțin frecventă. Acest lucru afectează calitatea serviciilor de educație parentală și dezvoltarea acestora, flexibilitatea programelor la valorile familiale și responsivitatea față de nevoile părinților aflate în permanență schimbare. În general, programele locale de educație parentală, care nu sunt incluse într-un sistem național, sunt generate fie de inițiative locale (asociații ale părinților cu dizabilități, specialiști care au identificat nevoia părinților sau a copiilor) sunt programe ad hoc care se axează prioritar pe transmiterea de informații către părinți sau pe dezvoltarea unor

abilități de lucru pentru reabilitarea copiilor cu nevoi speciale. Lipsa supervizării este amplificată și de lipsa unor resurse financiare stabile alocate programelor de educație parentală, acestea fiind dependente de existența unor programe de finanțare care sprijină educația parentală, autoritățile locale fiind puțin implicate în susținerea educației parentale. Supervizarea este, de asemenea, un domeniu puțin valorizat ca practică în România, nu numai în domeniul educației parentale, ci la nivelul întregului sistem de servicii sociale, fiind mai mult un deziderat decât o realitate. Pe de altă parte, chiar dacă au fost dezvoltate programe de master pentru calificarea supervizorilor, sistemul serviciilor sociale nu a încorporat această practică, chiar dacă este stipulată obligativitatea acesteia în diferite standarde minime de lucru.

Intensitatea programelor de educație parentală

Acest descriptor urmărește să surprindă nivelul intensității intervenției educatorului parental, de la simpla informare a părinților până la intervenție clinică complexă asupra acestora. Întâlnim mai multe tipuri de programe în funcție de acest descriptor:

- *Programe de informare*. Sunt programele care urmăresc în principal să ofere informații părinților prin diverse canale, în ceea ce privește drepturile copilului, responsabilitățile parentale, nevoi ale copiilor, noțiuni despre dezvoltarea copilului, despre igienă, boli, alăptarea nou-născutului, vaccinări, îngrijirea copilului etc. În general, cele mai frecvente informații oferite părinților (în cadrul unor campanii de informare) sunt cele legate de aspectele medicale, fiind însoțite permanent de sfatul de a con-

sulta medicul. Din această categorie fac parte și programe de informare din maternități sau secții de pediatrie, care pun accent pe îngrijirea, nutriția și observarea copilului de vârstă mică. Cele legate de educație, drepturile copilului și alte situații (în special critice) sunt sporadice și dependente de finanțările externe. Din cele 18 programe de educație parentală analizate, 8 au o componentă de informare a părinților.

- *Workshop-ul* este considerat a fi “primul nivel *real* de educație parentală” (Carter, 1996, p. 10) pentru că se reduce asimetria puterii dintre specialist și participanți în condițiile unor interacțiuni intense în cadrul grupului și se poate realiza funcția de empowerment a părinților. Este forma cea mai invocată de către furnizorii de servicii de educație parentală (10 furnizori din 18), considerată a fi mai adecvată unei intervenții de grup specializate, dar care păstrează rolul de specialist și expert al educatorului parental.
- *Grupuri de discuții sau grupuri de suport*. Sunt considerate forme de organizare a educației parentale care pun accent pe latura reflexivă și pe rolul de facilitator al educatorului parental. Este o formă care potențează specificul cultural al mediului în care se desfășoară programul de educație parentală, valorifică experiența părinților și susține caracterul de *empowerment* al programului. Din cele 18 organizații analizate, 8 apelează și la astfel de modalități de organizare a cursurilor de educație parentală.
- *Evaluare sistematică și intervenție planificată* implică vizite la domiciliu și grup de lucru intensiv, specializat

pentru diferite aspecte ale exercitării parentalității în condiții existenței unei probleme specifice. Această formă de organizare a cursurilor de educație parentală a fost identificată în practica a două organizații care oferă servicii de educație parentală pentru părinții care au copii cu dizabilități.

- *Intervenție clinică*. Este tipul de intervenție destinat părinților care se confruntă cu diferite probleme care creează disfuncții majore în familie, ce afectează relațiile cu copiii și generează crize majore în mediul familial. În cazul programelor analizate, *intervenția clinică* este planificată în cadrul programelor mici (cu un număr redus de beneficiari) și care se concentrează asupra unor categorii de părinți cu probleme specifice (adolescenți delincvenți, adolescenți cu dizabilități etc.) și are nevoie de o expertiză specifică în domeniul terapeutic sau clinic (nu orice educator parental este capabil de intervenție clinică, pentru această este necesară o pregătire specializată). Acest tip de organizare a fost precizat în cadrul chestionarului de către 5 organizații din cele 18 prezente în studiu.

Diversitatea culturală

Un număr foarte mic din programele de educație parentală prezente în catalogul furnizorilor declară că sunt adaptate diversității culturale (doar două din cele 18 organizații țin cont de diversitatea culturală în oferirea programelor de educație a părinților). Programele de educație parentală sunt adaptate mai degrabă unor caracteristici privind vârsta copiilor, problemelor copiilor decât la caracteristicile socio-culturale ale populației.

Programele de educație parentală analizate sunt adaptate culturilor locale ale diverselor grupuri de beneficiari selectați în funcție de caracteristici ale copilului și de condițiile socio-economice, dar iau puțin în considerare diferențele culturale ale diferitelor grupuri (familii cu mulți copii, familii de etnie romă, familii monoparentale etc.). Programele de educație parentală sunt puțin deschise în ceea ce privește implicarea părinților la designul, managementul sau realizarea programelor de educație parentală, oferind în general prescripții, rețete și soluții la problemele părinților. O posibilă explicație a acestei situații este faptul că cele mai multe dintre programele de educație parentală care se derulează la nivel național și pe baza unor curricula structurate sunt importate din experiența internațională, în general prin intermediul traducerii manualelor din străinătate. Aceste materiale constituie „nucleul dur” al programului, iar adaptarea programelor la specificul românesc se realizează în general prin flexibilizarea numărului de întâlniri, prin libertatea părinților de a propune teme de interes specific (Holt România, 2010; Salvați Copiii, 2008).

Grupurile țintă

Reprezintă grupurile de părinți participanți la programe de educație parentală. O parte dintre furnizori au o paletă mai largă în ceea ce privește grupurile țintă cărora le sunt adresate programele de educație parentală. Situația programelor în funcție de caracteristicile participanților se prezintă astfel:

Educația parentală în România

Nr. crt.	Grup țintă	Nr. de programe
1	Programe destinate viitorilor părinți	2
2	Programe destinate gravidelor	2
3	Familii cu copii de vârste 0-3 ani	3
4	Familii cu preșcolari	8
5	Familii cu copii cuprinși în clasele I-IV	10
6	Familii cu copii cuprinși în clasele V-VIII	9
7	Familii cu adolescenți	6
8	Familii cu venituri mici	8
9	Familii din diferite culturi etnice specifice	4
10	Familii din mediul rural	7
11	Familii din mediul urban	10
12	Familii cu copii cu dizabilități	7
13	Familii adoptatoare	4
14	Asistenți maternali profesioniști	10
15	Alte categorii de îngrijitori (rude, bunici)	7

Sursa: www.educatieparentala.ro

Finanțarea programelor de educație parentală

Finanțarea programelor de educație parentală rămâne încă o problemă nerezolvată, în condițiile în care retoricile instituționale de la nivel național și local afirmă importanța acestei modalități pentru prevenirea diferitelor probleme (abuz asupra copilului, separarea copilului de familia sa, abandon școlar, neglijare, exploatare prin muncă etc.). Datele oferite de organizațiile care desfășoară programe de educație parentală în România

ne arată faptul că principala resursă financiară care susține aceste tipuri de servicii este cea proprie (11 organizații din 18) și a finanțării private (7 organizații). De finanțare publică beneficiază doar patru furnizori de educație parentală, iar trei dintre furnizori asigură servicii de educație parentală prin contribuția participanților (www.educatieparentala.ro). Inexistența unui sistem național sau local de finanțare a unor astfel de programe, lipsa de continuitate a finanțării conduc la scăderea drastică a eficienței unor astfel de servicii sociale.

Caracteristici ale conținuturilor programelor de educație parentală

Diversitatea conținuturilor

Conținuturile programelor de educație parentală sunt extrem de diverse, și chiar atunci când sunt aceleași teme (cum ar fi disciplinarea pozitivă, diminuarea stresului parental, de exemplu) modalitățile de abordare sunt diferite. În cadrul unor programe locale nu au putut fi identificate cu acuratețe temele abordate, acestea având mai mult un caracter general privind modalitățile de abordare a părinților de către specialist, decât un nucleu clar de teme menite să consolideze abilitățile parentale. Acest lucru poate fi explicat prin faptul că astfel de programe locale valorifică în primul rând background-ul profesional al educatorilor parentali (psihologi, asistenți sociali, psihopedagogi) care-și pune amprenta pe conținuturi și pe alegerea temelor pentru părinți. Programele naționale, care au o perioadă mai mare de timp de când sunt furnizate, au o arie mai largă de răspândire geografică și o bază coerentă teoretică, conțin teme care pun accent pe: dezvoltarea copilului, rolurile parentale, disciplinarea pozitivă, comunicarea și relaționarea pă-

rinte-copil, comportamente ale copilului și reacții ale părinților etc. Problema care se pune în această eterogenitate teoretică și practică a programelor de educație parentală este cea referitoare la mecanismele prin se poate trece de la diversitatea modelelor programelor de educație parentală către un *nucleu al competențelor de bază*, care să fie asumat de furnizorii de educație parentală și care să constituie un punct de sprijin în consolidarea programelor de educație a părinților din România.

Adaptarea conținuturilor și participarea tatălui în programele de educație parentală

Analiza conținuturilor programelor de educație parentală arată faptul că există o predominanță în ceea ce privește orientarea acestora în mod predilect pentru mame. Chiar dacă în manualele de educație parentală cel mai adesea este invocat „părintele”, sunt foarte puține situațiile în care există mesaje adresate specific tatălui (o încercare în acest sens o reprezintă materialele realizate de Fundația Copiii Noștri, focalizate pe participarea taților). În literatura de evaluare a eficienței programelor de educație parentală, slaba participare a tatălui la acest tip de programe este pusă în general pe seama lipsei specificității mesajelor pentru tați și de asemenea, pe o lipsă de adaptare a lipsei de adaptare a metodologiilor și a conținuturilor la nevoile specifice ale taților în relație cu proprii copii și cu restul mediului familial.

Feminizarea educației parentale în România

Un alt fenomen pe care dorim să-l subliniem este cel referitor la feminizarea educației parentale în România (atât în ceea ce privește educatorii parentali, cât și participanții). Beneficiarii sunt preponderent mamele (chiar dacă se adresează și

taților), cei mai mulți participanți fiind de gen feminin, rata de participare a taților fiind foarte modestă. Creșterea ratei de participare a taților la programe de educație parentală este unul dintre obiectivele furnizorilor la nivel internațional. De asemenea, și educatorii parentali sunt în majoritate femei, iar acest fenomen de feminizare a domeniului este explicabil datorită modelului cultural care asociază rolurile de îngrijire și educare a copilului cu imaginea femeii.

Concentrarea pe relația părinte - copil

Programele de educație parentală analizate se concentrează preponderent pe relația părinte-copil, mai puțin pe dezvoltarea competenței părintelui de a reprezenta interesele copilului în diverse arene sociale (cea de a patra competență din modelul lui Small și Eastman, 1991).

Obstacole în realizarea educației parentale

Dincolo de intenția furnizorilor de educație parentală de a atrage cât mai mulți părinți în astfel de programe, au fost identificate o serie de obstacole în realizarea programelor, bariere care depind atât de părinți, cât și de sprijinul din partea autorităților locale:

- *Disponibilitatea părinților / absența motivației.* Dincolo de organizarea timpului (invocată deseori ca imposibilitate a părinților de a participa la cursuri de educație parentală), părinții au tendința de a se considera buni părinți, fără a considera că pentru exercitarea parentalității au nevoie de cursuri specializate.
- *Dificultăți de a identifica părinți care au caracteristici comune.* Aceasta dificultate este plasată în sfera practicii

furnizorilor de programe pentru a identifica părinți cu caracteristici comune. Cel mai uzitat criteriu de selecție a părinților este cel referitor la vârsta copiilor; de aceea, concentrându-se pe anumite arii de expertiză, mulți dintre furnizorii de servicii păstrează acest criteriu în definirea și consolidarea identității programului (programe pentru părinți cu copii de vârstă mică, cu copii preșcolari, cu copii școlari etc.).

- *Calitatea și competențele educatorilor.* Studiile de evaluare internațională a programelor de educație arată că educatorii parentali sunt mai importanți pentru beneficiari decât conținuturile predate. Prin urmare, calitatea și competențele educatorilor sunt un element fundamental pentru eficiența acestor programe. Plasate într-un univers extrem de dinamic, programele de educație parentală sunt provocate să producă rafinări ale prescripțiilor instituționale și să pregătească profesioniștii capabili să le transmită adecvat conținuturile programului. În lipsa unui sistem coerent de pregătire profesională, pentru dezvoltarea unui nucleu comun de competențe destinat diferiților profesioniști care au specializări diferite, programele de educație parentală se bucură de puțină vizibilitate și prestigiu social.
- *Absența măsurilor de suport din partea autorităților.* Educația parentală se bucură încă de puțin sprijin din partea autorităților centrale și locale. Deși unul dintre programe a fost susținut în mod constant, începând din anul 2000, și preluat în infrastructura școlară de către Ministerul Educației și Cercetării în anul 2005, cea mai mare parte a programelor de educație parentală nu bene-

ficiază de o alocare de resurse din bugetele publice, de promovarea lor, de susținere prin infrastructura specifică cu spații, resurse umane etc. Lipsa de continuitate a finanțării programelor de educație parentală este cel mai invocat element critic pentru succesul acestor programe. Practic, au fost identificate doar mici programe locale de educație a părinților inițiate de autorități sau care sunt susținute de acestea. Autoritățile locale nu au dezvoltat mecanisme de susținere a unor programe de educație parentală proprii sau de susținere financiară a celor oferite de furnizori privați. Un element deosebit de sensibil este lipsa serviciilor de educație parentală în cadrul DGASPC, unde programele de educație parentală trebuie folosite cu scopul remedial, de recuperare a parentalității deficitare și disfuncționale sau cu scopul de a pregăti funcționarea parentală pentru diferite categorii de părinți (ex. părinți adoptatori). Deși intrarea părinților în programe de educație parentală este obligatorie în cadrul unor proceduri, cum ar fi reintegrarea familială a copiilor din sistemul de protecție, acestea nu se realizează în fapt și sunt înlocuite de scurte sesiuni de consiliere a părinților, întrevederi, vizite la domiciliu etc.

Recomandări

Dezvoltarea unor standarde profesionale în domeniul educației parentale

Diversitatea programelor de educație parentală, diversitatea specializărilor persoanelor implicate în educație parentală, caracterul eclectic al acestei practici, puțin dezvoltate în România, în condițiile lipsei unui sistem coerent de formare, certificare și supervizare a educatorilor parentali susține nevoia elaborării unor standarde profesionale necesare dezvoltării unui nucleu comun de competențe care să sprijine dezvoltarea educației parentale și asigurarea unui mecanism flexibil de adaptare a acestor programe la culturile locale și familiale.

Trecerea de la intervenție la prevenire

Domeniul prevenirii abuzului, neglijării, exploatării prin muncă, a abandonului etc. este subfinanțat, slab profesionalizat la nivelul SPAS, iar programele de prevenire sunt fragmentate, selective, adeseori izolate; nu urmăresc pe perioade mai lungi de timp efecte asupra unor segmente specifice de populații, ceea ce face imposibilă măsurarea efectelor și persistența în timp a efectelor scontate. Educația parentală poate constitui una dintre direcțiile cele mai importante și eficiente în dezvoltarea programelor de prevenire, care presupune costuri reduse în comparație cu cele ale unor măsuri de protecție sau de intervenție specializată.

Finanțarea din fonduri publice

Asumarea de către autoritățile centrale și locale a finanțării serviciilor de prevenire, care să includă programe concrete de educație parentală (și nu doar declarații de intenție). Educația parentală, ca strategie fundamentală de prevenire a unor fenomene indezirabile precum: abuzul asupra copilului, delinvența juvenilă, eșecul și abandonul școlar, poate fi considerată eficientă când modifică comportamentele parentale în sensul satisfacerii nevoilor de dezvoltare a copiilor. Pentru modelarea pozitivă a comportamentelor este necesară îndeplinirea a cel puțin două condiții: a) implicarea unui număr cât mai mare de părinți în programele de educație parentală, astfel încât să apară rețele sociale care să sprijine promovarea unor modele și menținerea achizițiilor realizate în cadrul programelor; b) implicarea reprezentanților instituțiilor din comunitate (primărie, biserică, poliție, școală, dispensar) ca beneficiari ai programelor de educație parentală și promotori ai unei filosofii (principii, valori, credințe) și modele dezirabile de parenting; c) asigurarea continuității finanțării unor astfel de programe, ca premisă de construcție a unor comunități educative pentru părinți.

Dezvoltarea unui sistem coerent național

Educația parentală are nevoie de o bază solidă nu doar de programe pilot desfășurate în diferite arii medicale, sociale și educaționale. De aceea, implementarea Strategiei Naționale Integrate de Formare și Dezvoltare a Competențelor Parentale, care include educația părinților ca parte integrantă a educației permanente poate fundamenta bazele pentru constituirea, funcționarea și dezvoltarea unui sistem național, integrat de educa-

ție parentală. Chiar dacă, la nivel declarativ se recunoaște de către diverse instituții publice a importanței educației parentale, nu există nicio reglementare care să stipuleze nevoia sau obligativitatea educației parentale. De aceea, se impune implementarea de politici publice în domeniul educației parentale și consolidarea unei infrastructuri de formare, de finanțare, de certificare și de supervizare, la care actualii furnizori de educație parentală pot contribui cu expertiză, asistență tehnică, modele etc.

Adaptarea conținuturilor și metodelor la caracteristicile grupurilor țintă

Adaptarea conținuturilor și metodelor la caracteristicile diferite ale diverselor categorii de părinți reprezintă o altă direcție de dezvoltare pe care trebuie să o luăm în calcul. Programele de educație parentală trebuie să fie transparente și responsive față de valorile părinților, cultivând participarea părinților ca strategie de implicare și învățare; dezvoltarea componentei cu lucru cu părinții iliterati (componentă orală și grafică a conținuturilor și formelor de organizare practică a cursurilor) poate fi o direcție de intervenție astfel încât să poată fi impactate cele mai defavorizate categorii de părinți. Astfel, existența și funcționarea unui cadru formal pentru conceperea, producerea și distribuirea unor materiale de specialitate din domeniul educației parentale accesibile părinților poate constitui o formă de sprijinire a dezvoltării acestui domeniu în România.

Extinderea programelor de educație parentală și în rândul părinților cu rețele sociale mai extinse

Intervențiile de scurtă durată și care sunt oferite în segmente sociale izolate nu au efecte sustenabile în timp și nu permit schimbarea mentalității colective în sensul dorit. Extinderea adresabilității programelor de educație parentală pe categorii de părinți cu rețele sociale extinse și consolidate ar permite o promovare mai bună a programelor care ar putea contribui la schimbarea comportamentelor parentale. Pe de altă parte, pentru creșterea eficienței programelor de educație parentală este necesară extinderea acestora pe categorii mari de populație și furnizarea acestora pentru o perioadă lungă de timp.

Bibliografie

- Alvy, K.T., 1987, Parent training: a social necessity, Studio City, CA; Center for the improvement of child caring.
- Arendell, T., 1997, Contemporary parenting. Challenges and issues, Sage Publications, California.
- Baumrind, D., 1991, "Effective parenting during the early adolescent transition", in P. A. Cowan, M. Hetherington (coord.), Family transitions, Lawrence Erlbaum, pp.111-164.
- Beck-Gernsheim, E., 2002, Reinventing the family: in search of new stylelives, Polity, Oxford.
- Bertelli, E., (2010). Being a "good enough" mum and dad. Courses of family education in Early Childhood Education Services, *Rivista italiana di educazione familiare*, no. 1, pp. 37-43.
- Biagioni, B., (2010). Joining together for understanding, *Rivista italiana di educazione familiare*, no. 1, pp. 29-38.
- Bigner, J., Yang, R. (1996). Parent education in popular literature: 1972-1990. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 25, pp. 3-27.
- Brown, M.B., 2005, *Parent education and support literature review*, University of Delaware Cooperative Extension, <http://ag.udel.edu/extension/fam/professionalresources/parentEd/2005litreview.htm>
- Carter, N., 1996, See how we grow: a report on the status of parent education in the US, Philadelphia: Pew Cheritable Trusts.

- Catarsi, E., (2010). Family education and childhood services in Tuscany, *Rivista italiana di educazione familiare*, no. 1, pp. 5-13.
- Coleman, M., Ganong, L.H. (1983). Parent-child interaction: a prototype for parent education. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 11, pp. 235-244.
- Gallinsky, E., 1999, Ask the children. The breakthrough study that reveals how to succeed at work and parenting, Harper Collins Publishers, New York.
- Giles-Sims, J, Lockhart, C. (2005). Culturally shaped patterns of disciplining children. *Journal of Family Issues*, 26, pp. 196-218.
- Goddard, H.W., Myers-Walls, J.A., Lee, T.R. (2004). Parenting: have we arrived? Or do we continue the journey? *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 33, pp. 457-474.
- Golding, K., (2000). Parent management training as an intervention to promote adequate parenting. *Clinical child psychology and psychiatry*, 5, pp. 357-371.
- Gubrium, J., Holstein, J., 1990, What is family,
- Holt România, 2010, Cum să devenim părinți mai buni. Ghidul părintelui, Expert Projects, Iași.
- Holt România, 2010, Cum să devenim părinți mai buni. Manualul educatorului parental, Expert Projects, Iași.
- Johnson, D.C., Harrison, B.C., Burnett, M.F., Emerson, P. (2003). Deterrents to participation in parenting education. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 31, pp. 403-424.
- Jones, D., 2001, "The assesmment of parental capacity", in Horwath (coord.), The child's world: assesing children in need, Jessica Kingsley, London.

- Landelijk Centrum GVO, Netherlands Instituut voor Zorg en Welzijn (NIZW), Educați așa, trad. rom. Fundația Copiii Noștri, curs nepublicat, București.
- Miller, S., Sambell, K. (2003). What do parents feel they need? Implications of parents' perspectives for the facilitation of parenting programmes. *Children & Society*, 17, pp. 32-44.
- Molinari, M., Tomaselli, A., (2010). Working towards respect for individuality and differences in gender. Strategies for family education in Infant Services within Comune of Florence, *Rivista italiana di educazione familiare*, no. 1, pp. 15-23.
- Reder, P., Duncan, S., Lucey, C., 2003, "What principles guide parenting assessments?", in S.Duncan, C. Lucey, P. Reder (coord.), *Studies in the assessment of parenting*, Brunner, Routledge, New York.
- Riley, D., 1994, "Some principles for designing effective parent education/support", in *Can government promote competent parenting*, Winsconsin Family Impact seminars. Breifing report, pp.7-14.
- Salvați Copiii, 2008, Cu părinții la școală. Ghid pentru părinți, Vârsta preșcolară
- Salvați Copiii, 2008, Cu părinții la școală. Ghid pentru părinți, Vârsta școlară
- Salvați Copiii, 2008, Cu părinții la școală. Ghid pentru părinți, Preadolescența și adolescența
- Sellenet, C., 2007, *La parentalité decryptée. Pertinence et dérives d'un concept*, L'Harmattan, Paris.
- Small S.A., Eastman, G., 1991, "Rearing adolescents in contemporary society: a conceptual framework for understanding the responsibilities and needs of family parents, family relations, vol. 40, pp.455-462.

- Small, S. A. (1990). Preventive programs that support families with adolescents. Carnegie Working paper: Washington, DC.
- Smith, C.M., Van Loon, P., DeFrates-Densch, N., Schrader, T. (1998). Content changes in parent education books for parents of adolescents. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 27, pp. 194-213.
- Step by Step, *Curriculum pentru părinți*, curs nepublicat, București.
- Taylor, R.L., 1997, Who's parenting, Trends and patterns, in T. Arendell (coord.) Contemporary parenting. Challenges and issues, Sage Publications, Thousands Oaks, CA, pp.68-91.
- UNICEF, 2005, *Cunoștințe, atitudini și practici parentale în România*, București.
- UNICEF, 2009, Educația parentală contează. *Uniți pentru copii: Buletin informativ trimestrial al UNICEF România*, nr. 5, pp. 3-5.
- Wyatt Kaminski, J., Valle, L.A., Filene, J.H., Boyle, C.L. (2008). A meta-analytic review of components associated with parent training program effectiveness. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 36, pp. 567-589.

Anexa 1: Lista programelor care au completat chestionarul online

Asociația LANGDON DOWN Oltenia Centrul Educațional Teodora
Centrul de Consiliere și Sprijin pentru Părinți și Copii, Plopii fără Soț
- Stres parental
Centrul de Consiliere și Sprijin pentru Părinți și Copii, Plopii fără Soț
- Compare
Centrul de Consiliere și Sprijin pentru Părinți și Copii, Plopii fără Soț
- Triplu P
Centrul de Consiliere și Sprijin pentru Părinți și Copii, Plopii fără Soț
- Cum să devenim părinți mai buni
Centrul de Consiliere și Sprijin pentru Părinți și Copii, Plopii fără Soț
- Program de educație parentală adresat părinților cu copii adolescenți
Centrul de Zi Sf. Andrei – Mediaș, Sibiu
Fundația de Sprijin Comunitar
Fundația Internațională pentru Copil și Familie
Fundația Serviciilor Sociale Bethany
Fundația Star of Hope România
Fundația Un Copil, O Speranță
Holt România
Parentime
Program de educație parentală Asociația Speranța Andradei
Program de educație parentală Fundația Inocenți
Program de educație parentală Organizația Salvați Copiii, filiala Suceava
World Vision Romania

Anexa 2. Lista programelor pentru care au fost analizate curricula

1. Fundația Copiii Noștri
2. Holt România
3. Salvați Copiii
4. Step by Step

¹<http://www.terapiam.ro/educatia-parentala;>
[http://fcn61.wordpress.com/educatia-parentala/;](http://fcn61.wordpress.com/educatia-parentala/)
<http://www.taraluiandrei.ro/Jurnal/post/2010/04/23/Cursuri-de-educatie-parentala-la-Fundatia-Sensiblu.html>; <http://www.ruhama.ro/ro/noutati/73-programe-de-educatie-parentala-initiate-de-fundatia-ruhama;>

²http://www.athenahospital.ro/index.php?option=com_content&view=article&id=119&Itemid=1&lang=en, www.holt.ro; www.holtis.ro;

Lucrare realizată și tipărită în 1000 de exemplare,
cu sprijinul Reprezentanței UNICEF în România.

ISBN 978-973-139-204-2

Editura ALPHA MDN